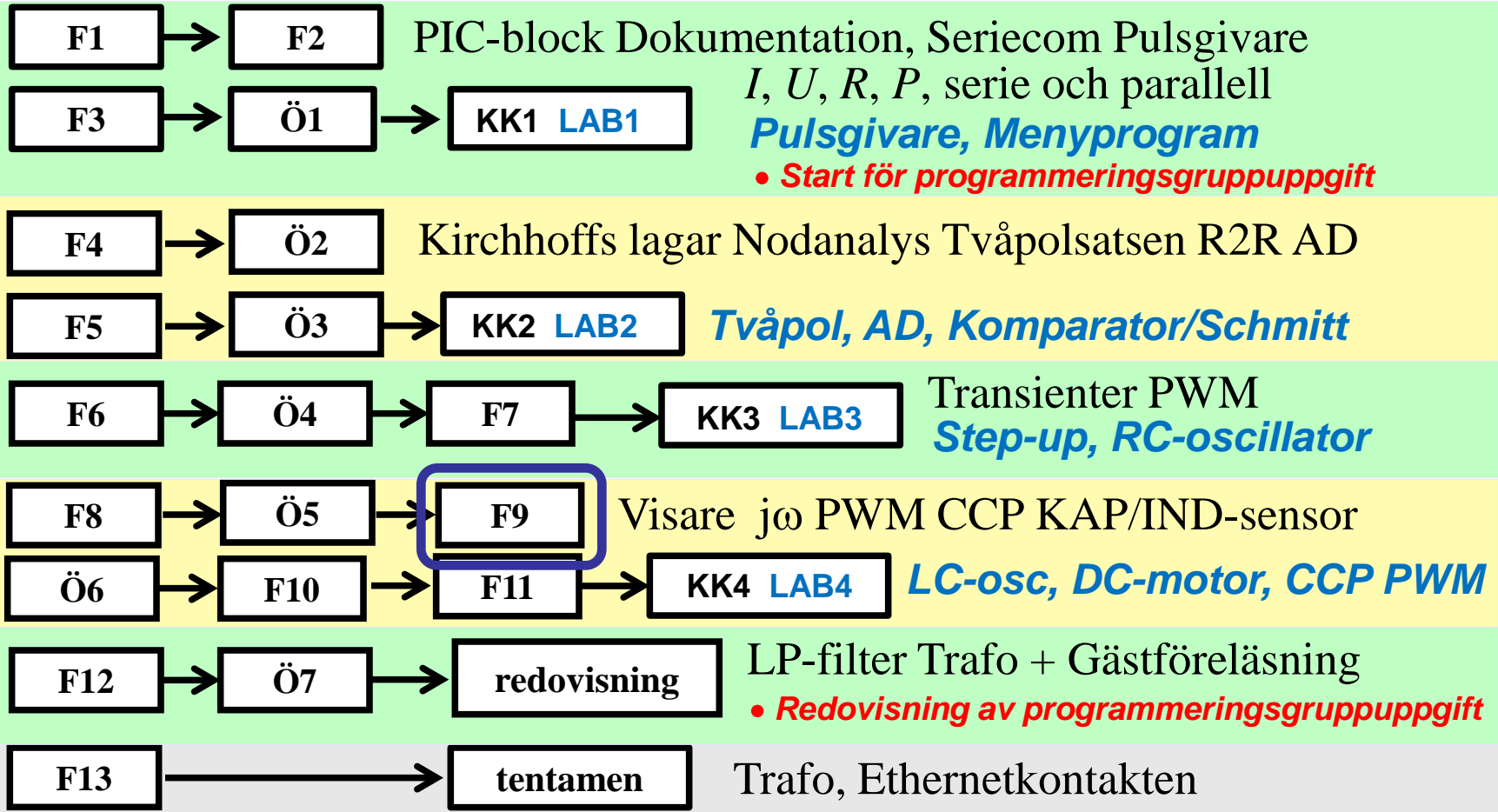
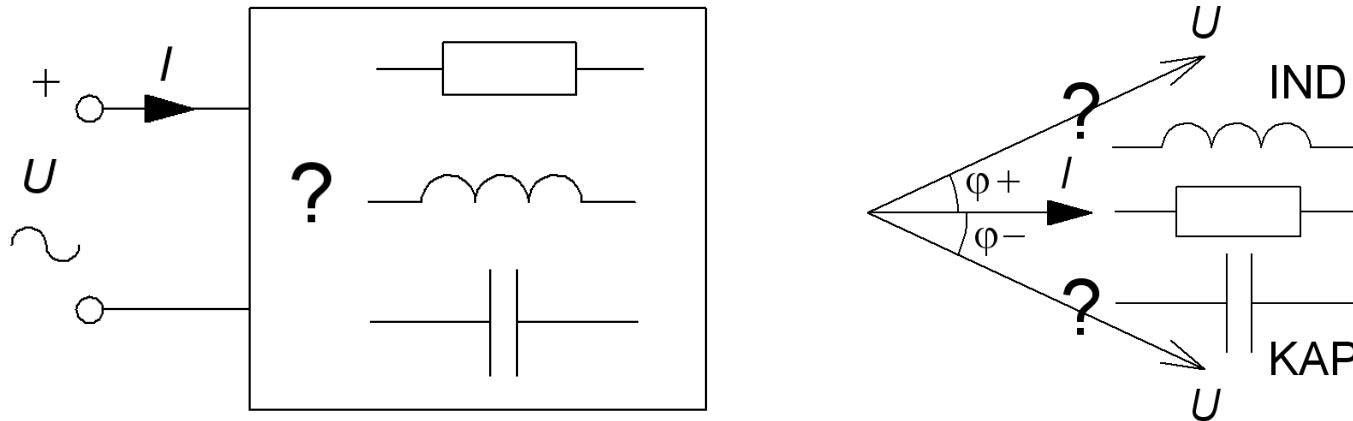

IE1206 Inbyggd Elektronik

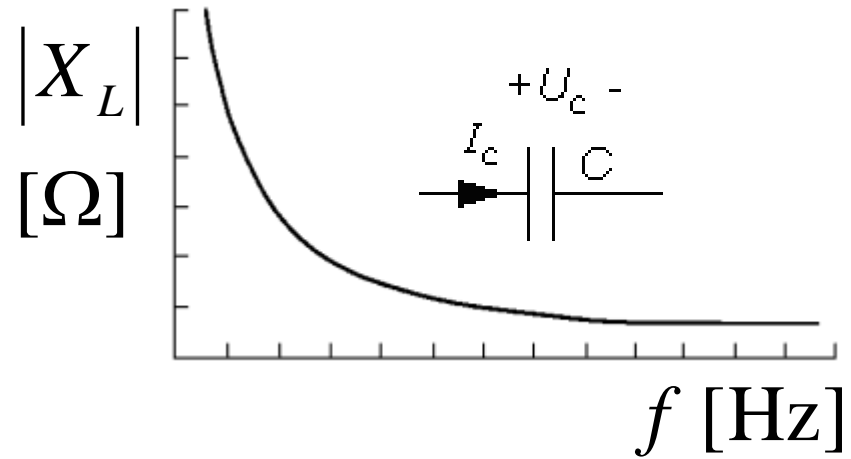
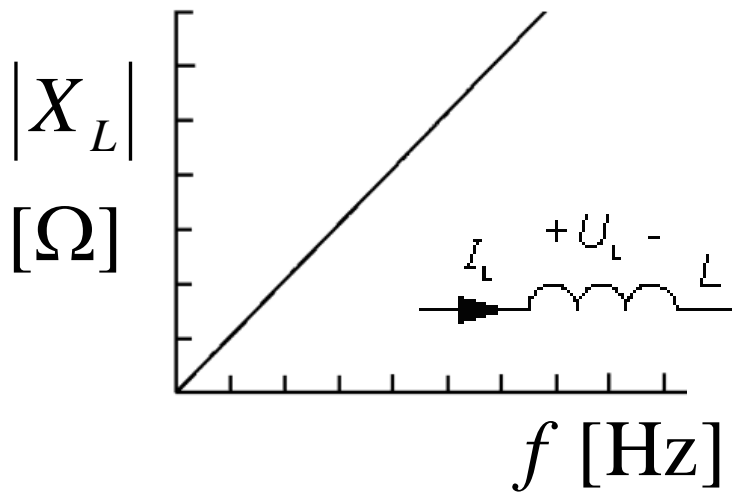
R L C

En impedans som innehåller spolar och kondensatorer har, beroende på frekvensen, antingen induktiv karaktär **IND**, eller kapacitiv karaktär **KAP**.

Ett viktigt *specialfall* uppstår vid den frekvens då kapacitanserna och induktanserna är jämstarka, och deras effekter tar ut varandra. Impedansen blir då rent resistiv. Fenomenet kallas för **resonans** och den frekvens då detta uppträder är **resonansfrekvensen**.

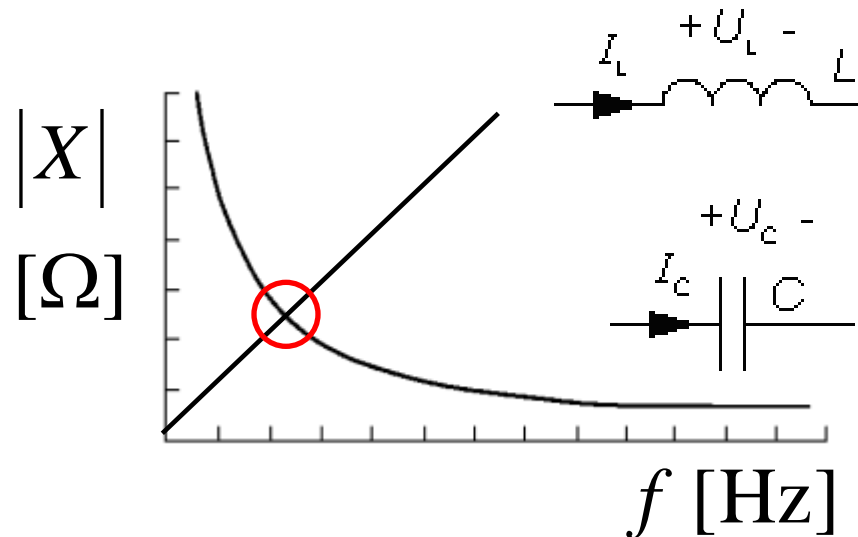
Reaktansens frekvensberoende

$$|X_L| = \omega \cdot L \quad |X_C| = \frac{1}{\omega \cdot C}$$

$$\omega = 2\pi f$$

$R L C$ impedanser

- Vid en viss vinkelfrekvens har X_L och X_C samma belopp.

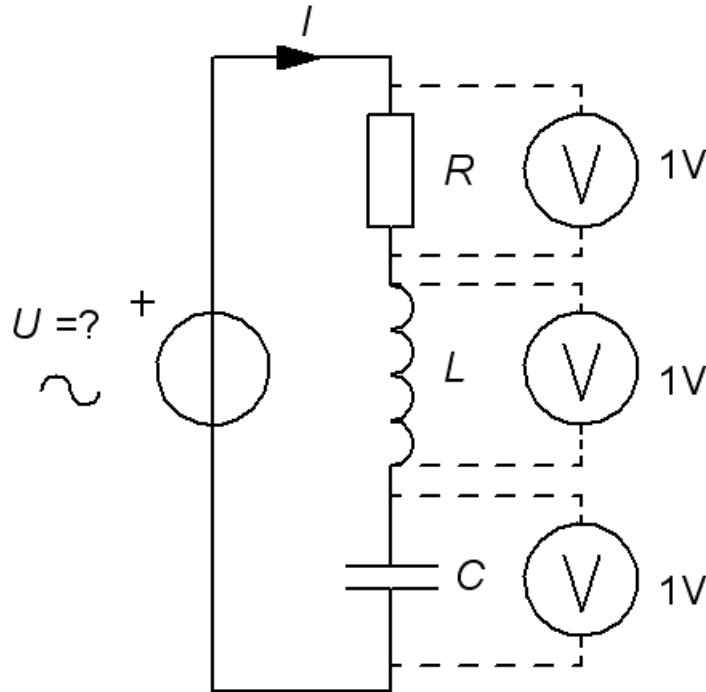
$$|X_L| = \omega \cdot L \quad |X_C| = \frac{1}{\omega \cdot C}$$

$$\omega = 2\pi f$$

William Sandqvist william@kth.se

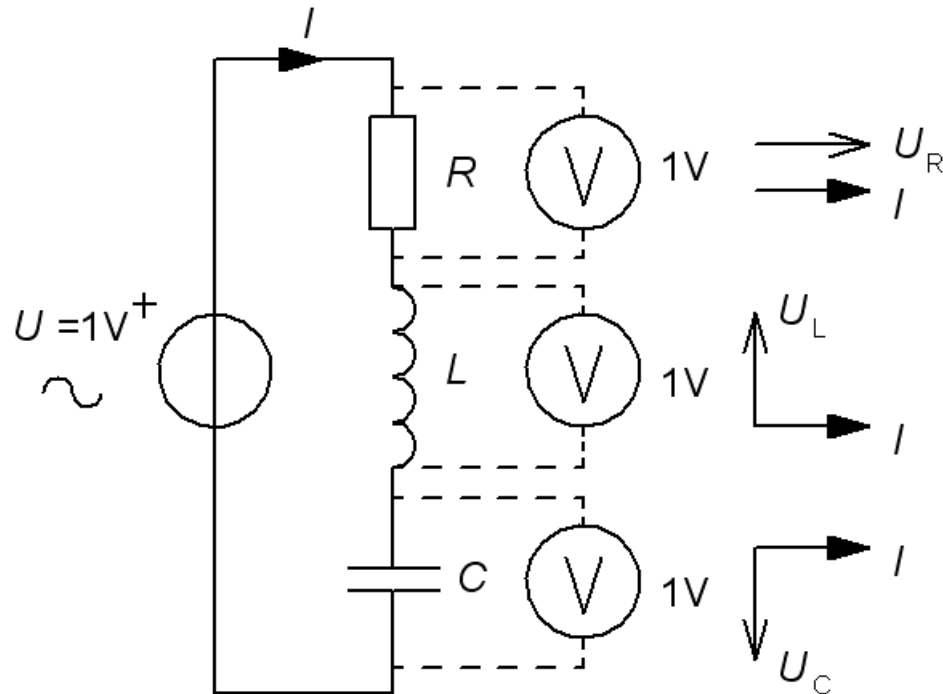
Hur stor är U ? (13.1)

De tre voltmetrarna visar samma, 1V, hur stor är då den matande växel-spänningen U ? (*Varning, kuggfråga*)

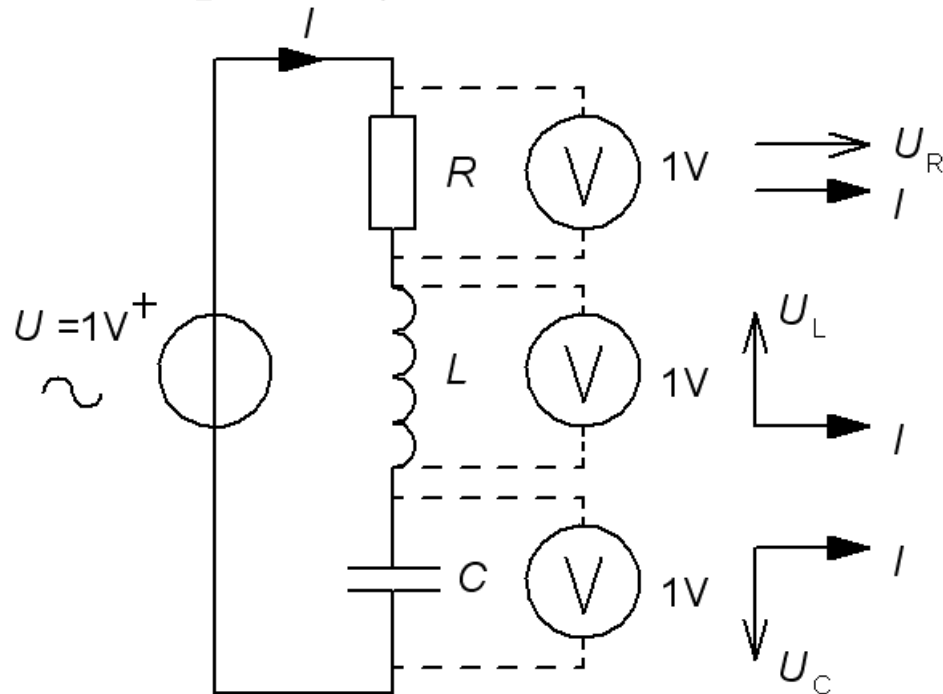
Hur stor är U ? (13.1)

De tre voltmetrarna visar samma, 1V, hur stor är då den matande växel-spänningen U ? (*Varning, kuggfråga*)

Hur stor är U ? (13.1)

De tre voltmetrarna visar samma, 1V, hur stor är då den matande växel-spänningen U ? (*Varning, kuggfråga*)

Eftersom voltmetrarna visar ”*samma*” och strömmen I är *gemensam* så gäller:

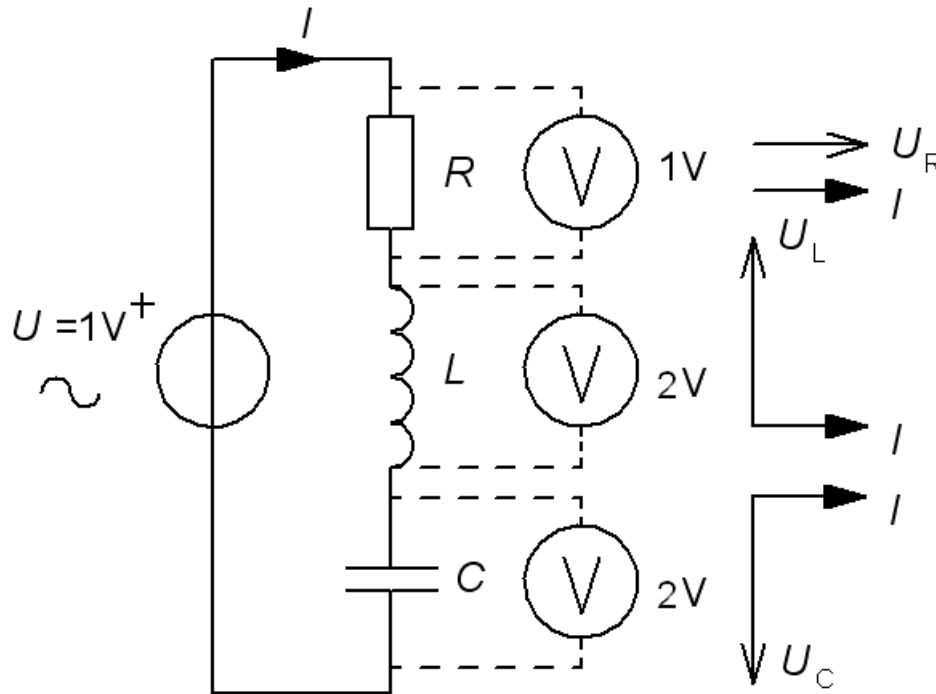
$$R = |X_L| = |X_C| \quad R = \omega L = \frac{1}{\omega C}$$

Om $|X_L|=|X_C|=2R$?

Antag att växelspänningen U fortfarande är 1 V, men att reaktanserna är *dubbelt* så stora. Vad visar voltmetrarna?

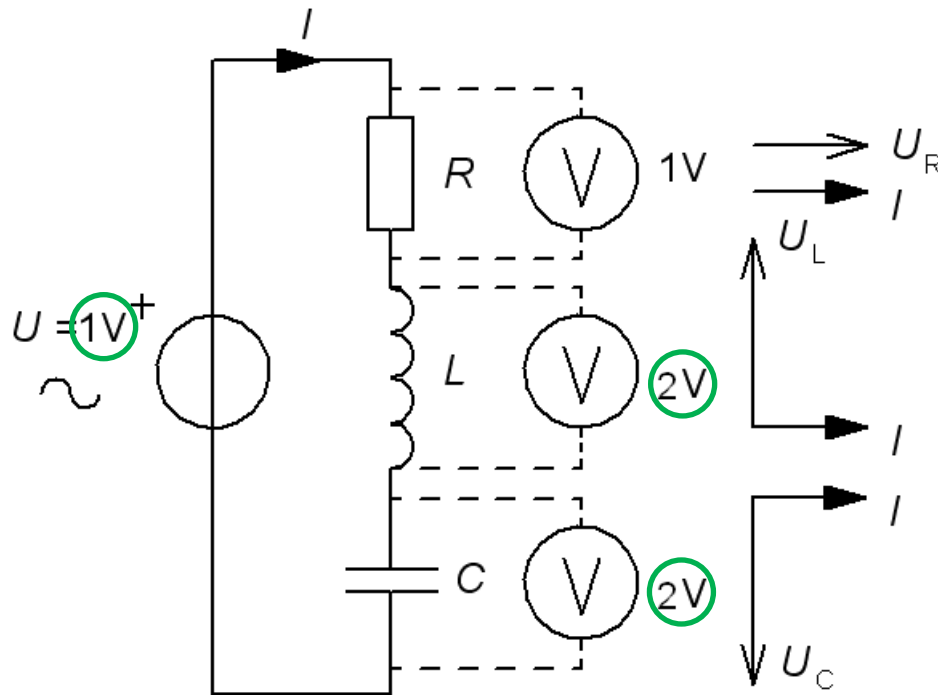
$$\omega L = \frac{1}{\omega C} = 2 \cdot R$$

Om $|X_L|=|X_C|=2R$?

Antag att växelspänningen U fortfarande är 1 V, men att reaktanserna är *dubbelt* så stora. Vad visar voltmetrarna?

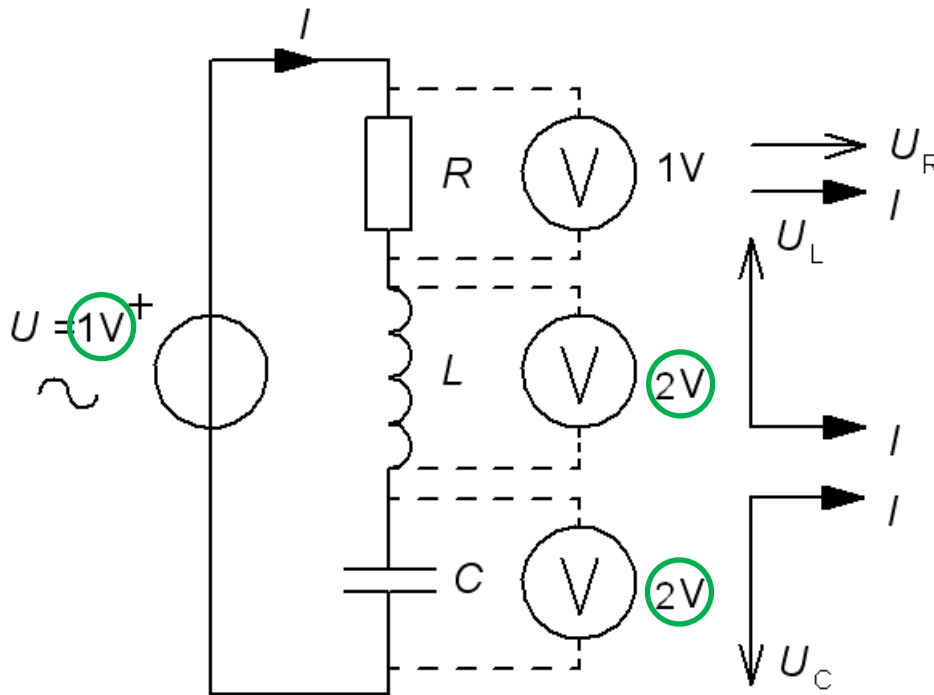
$$\omega L = \frac{1}{\omega C} = 2 \cdot R$$

Om $|X_L|=|X_C|=2R$?

Antag att växelspänningen U fortfarande är 1 V, men att reaktanserna är *dubbelt* så stora. Vad visar voltmetrarna?

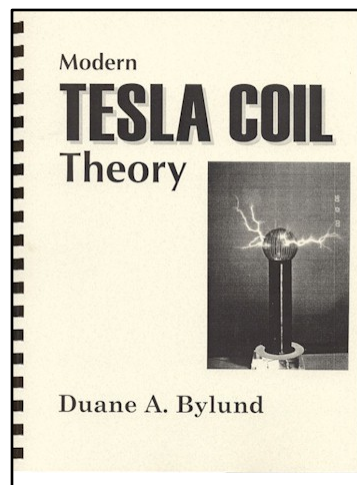
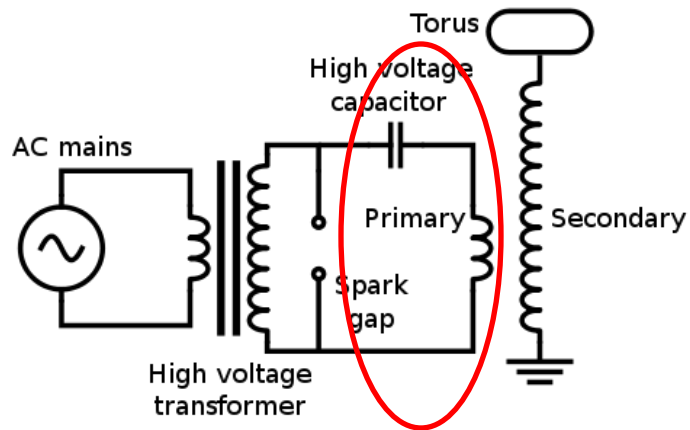
$$\omega L = \frac{1}{\omega C} = 2 \cdot R$$

*Vid resonans kan spänningarna över reaktanserna vara många gånger **högre** än den matande växelspänningen.*

Tesla coil

Många bygger "Tesla"-spolar för att skaffa sig lite spänning i livet ...

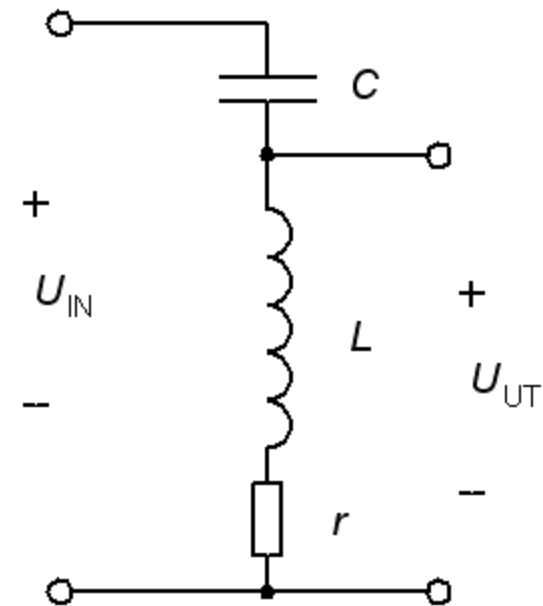
William Sandqvist william@kth.se

Spolens godhetstal Q

Oftast är det den inre resistansen i spolen som är resistorn i RLC-kretsen. Ju högre spolens växelströmsmotstånd ωL är i förhållande till likströmsmotståndet r , desto större blir spänningen över spolen vid en resonans.

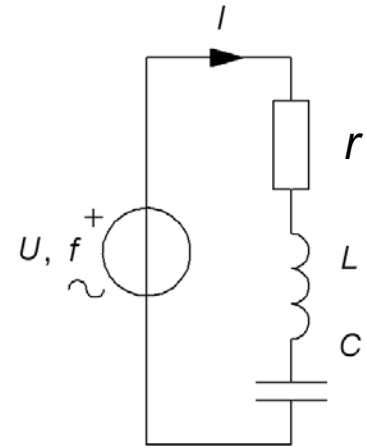
Detta förhållande kallas för spolens **godhetstal Q** . (eller Q -faktor).

$$Q = \frac{X_L}{r} = \frac{\omega L}{r} \Rightarrow U_{UT} \approx Q \cdot U_{IN}$$

Serieresonansen

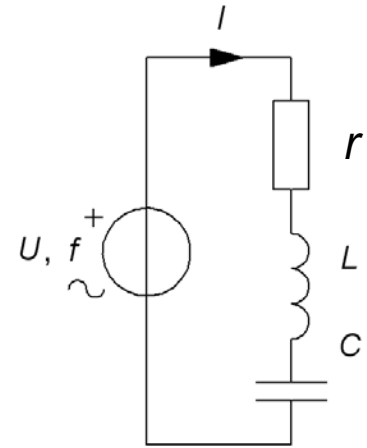
$$\underline{U} = \underline{I} \cdot \left(r + j\omega L + \frac{1}{j\omega C} \right) = \underline{I} \cdot \left(r + j\left(\omega L - \frac{1}{\omega C}\right) \right)$$

Serieresonansen

$$\underline{U} = \underline{I} \cdot \left(r + j\omega L + \frac{1}{j\omega C} \right) = \underline{I} \cdot \left(r + j \left(\omega L - \frac{1}{\omega C} \right) \right)$$

Impedansen är reell när imaginärdelen är ”0”. Detta inträffar vid vinkelfrekvensen ω_0 (frekvensen f_0).

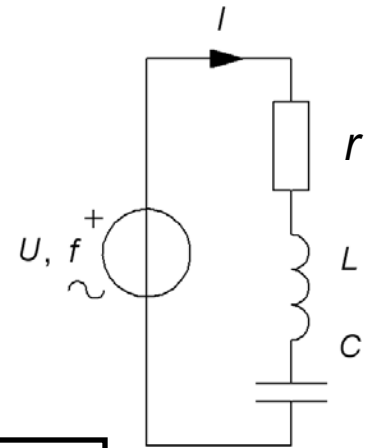

Serieresonansen

$$\underline{U} = \underline{I} \cdot \left(r + j\omega L + \frac{1}{j\omega C} \right) = \underline{I} \cdot \left(r + j \left(\omega L - \frac{1}{\omega C} \right) \right) \stackrel{=0}{\text{}}$$

Impedansen är reell när imaginärdelen är "0". Detta inträffar vid vinkelfrekvensen ω_0 (frekvensen f_0).

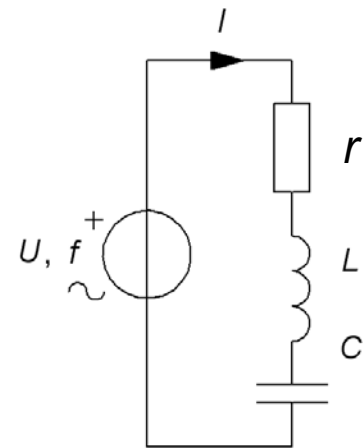
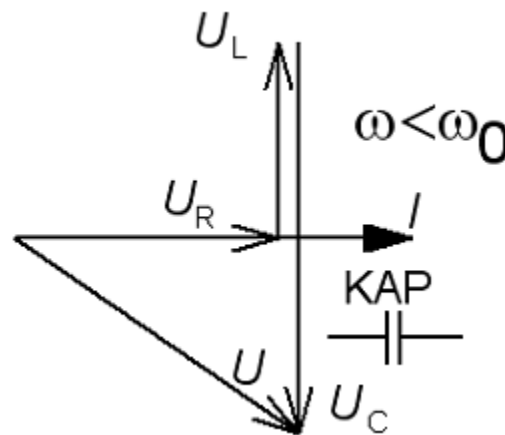
$$\text{Im}[\underline{Z}] = \omega L - \frac{1}{\omega C} = 0 \quad \Rightarrow \quad \omega_0 = \frac{1}{\sqrt{LC}} \quad \boxed{f_0 = \frac{1}{2\pi\sqrt{LC}}}$$

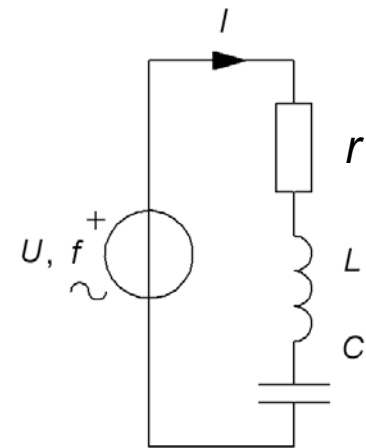
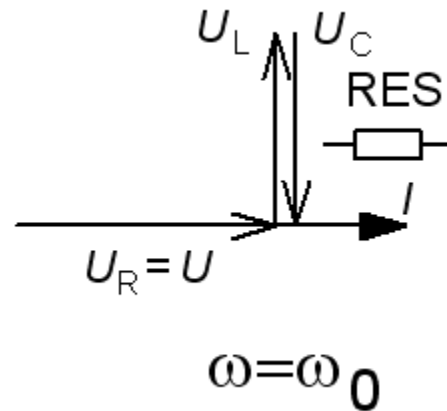
Serieresonansens visardiagram

$$\underline{U} = \underline{I} \cdot \left(r + j\left(\omega L - \frac{1}{\omega C}\right) \right)$$

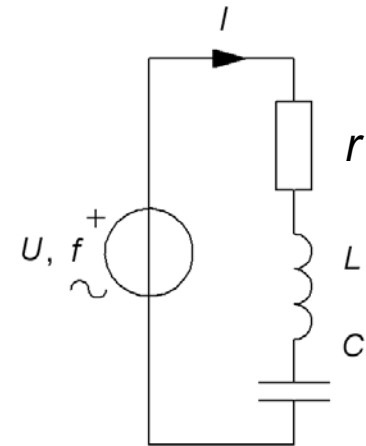
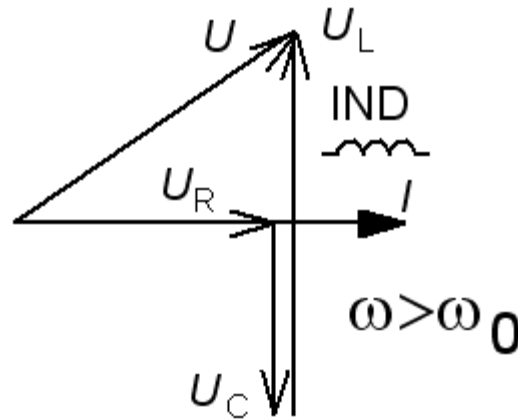
Serieresonansens visardiagram

$$\underline{U} = \underline{I} \cdot \left(r + j\left(\omega L - \frac{1}{\omega C}\right) \right)$$

Serieresonansens visardiagram

$$\underline{U} = \underline{I} \cdot \left(r + j\left(\omega L - \frac{1}{\omega C}\right) \right)$$

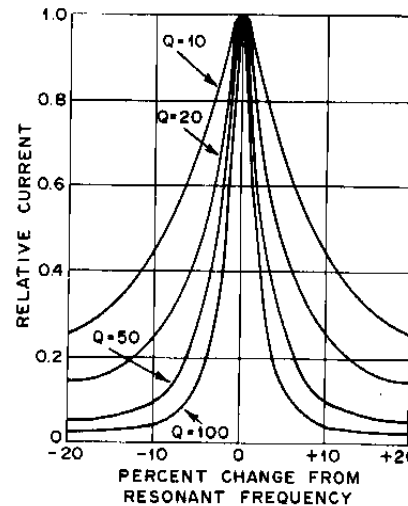
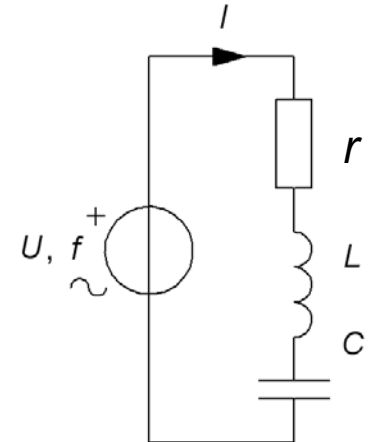
Serieresonanskretsens Q

Det är *resistansen* i resonanskretsen, oftast spolens inre resistans, som avgör hur uttalat resonansfenomenet blir.

Man brukar ”normera” sambandet mellan de olika variablerna genom att *införa* resonansvinkelfrekvensen ω_0 tillsammans med Q och maxströmmen $I_{\max}$ i funktionen $I(\omega)$:

$$\omega_0 = \frac{1}{\sqrt{LC}} \quad Q = \frac{\omega_0 L}{r}$$

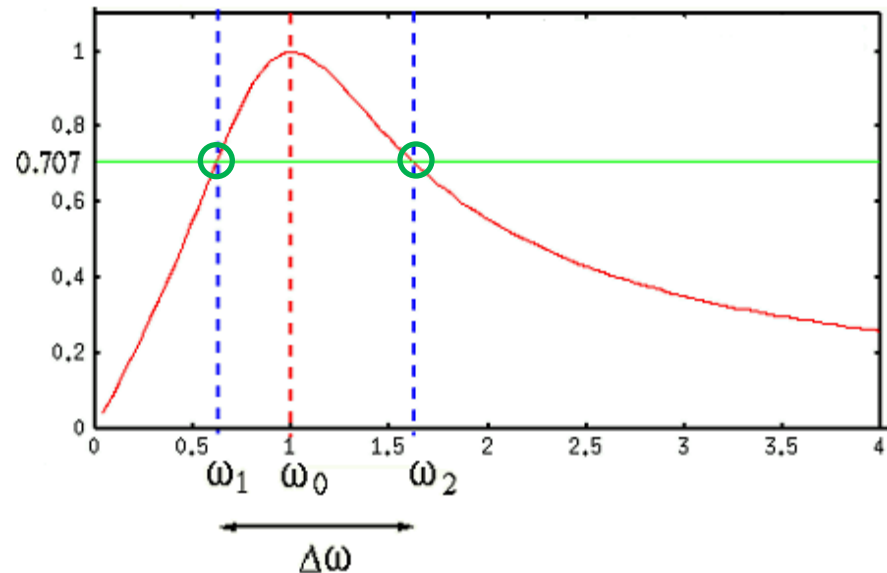
$$\underline{I} = \frac{I_{\max}}{\left(1 + jQ \left(\frac{\omega}{\omega_0} - \frac{\omega_0}{\omega} \right) \right)}$$

Normerat diagram för serieresonanskretsen. Ett högt Q motsvarar en smal resonansstopp.

Bandbredden BW

Vid *två* olika vinkelfrekvenser blir imaginärdel **Im** och realdel **Re** i nämnaren *lika* stora. I är då $I_{\max}/\sqrt{2}$ ($\approx 71\%$). **Bandbredden** $BW=\Delta\omega$ är avståndet mellan dessa vinkelfrekvenser.

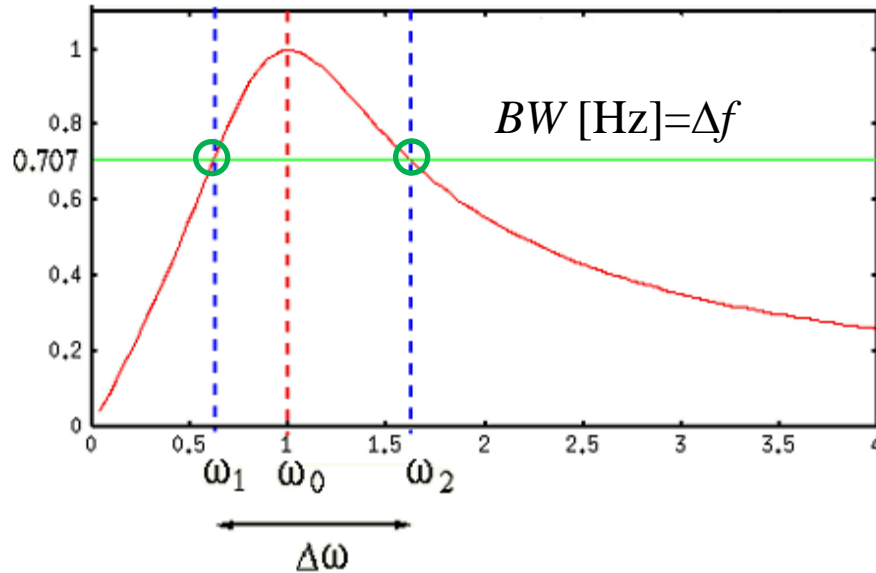
$$\underline{I} = \frac{I_{\max}}{\left(\boxed{1 + jQ\left(\frac{\omega}{\omega_0} - \frac{\omega_0}{\omega}\right)} \right)}$$

Re = Im

andragradsekvationer ger :

$$BW[\text{rad/s}] = \Delta\omega = \omega_2 - \omega_1 = \frac{\omega_0}{Q} \quad \omega_0^2 = \omega_2 \cdot \omega_1 \quad \omega_2, \omega_1 = \omega_0 \left(\pm \frac{1}{2Q} + \sqrt{\frac{1}{(2Q)^2} + 1} \right)$$

• Bekvämare formler

$$f_0 = \frac{1}{2\pi\sqrt{LC}}$$

$$Q = \frac{2\pi f_0 L}{r}$$

$$\frac{\Delta\omega}{\omega_0} = \frac{1}{Q} \Rightarrow$$

$$\frac{\Delta f}{f_0} = \frac{1}{Q}$$

Om Q är högt gör man *inget större fel* om man fördelar bandbredden **lika** på båda sidor om f_0 .

$$f_2, f_1 \approx f_0 \pm \frac{\Delta f}{2}$$

William Sandqvist william@kth.se

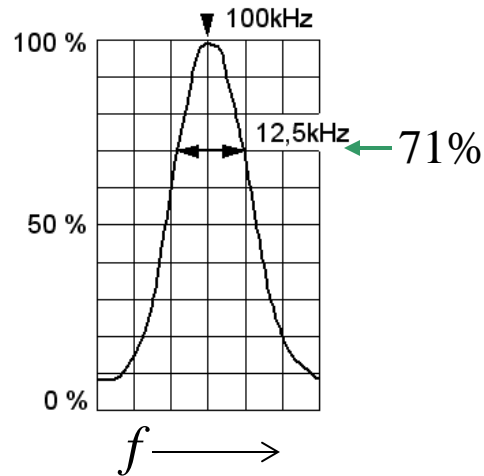
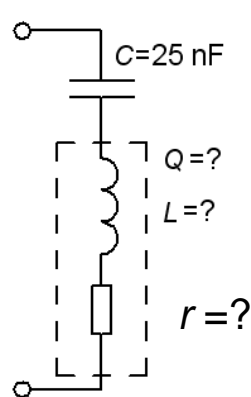
Exempel, serieresonanskrets

$$C = 25 \text{ nF}$$

$$f_0 = 100 \text{ kHz}$$

$$BW = \Delta f = 12,5 \text{ kHz}$$

$$Q = ? \quad L = ? \quad r = ?$$

Exempel, serieresonanskrets

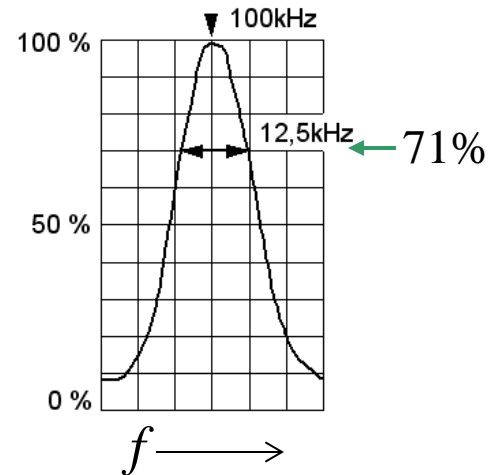
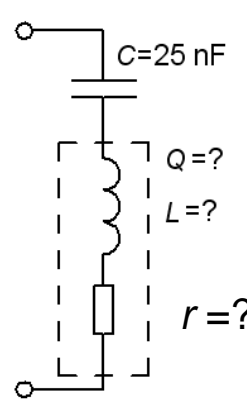
$$C = 25 \text{ nF}$$

$$f_0 = 100 \text{ kHz}$$

$$BW = \Delta f = 12,5 \text{ kHz}$$

$$Q = ? \quad L = ? \quad r = ?$$

$$Q = \frac{f_0}{\Delta f} = \frac{100}{12,5} = 8$$

Exempel, serieresonanskrets

$$C = 25 \text{ nF}$$

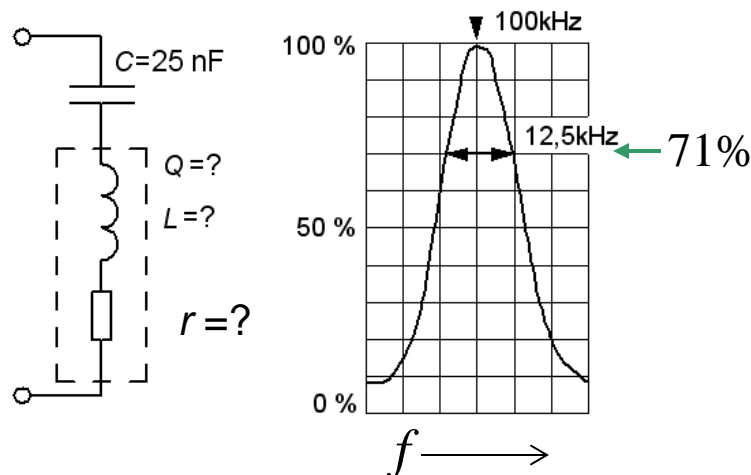
$$f_0 = 100 \text{ kHz}$$

$$BW = \Delta f = 12,5 \text{ kHz}$$

$$Q = ? \quad L = ? \quad r = ?$$

$$Q = \frac{f_0}{\Delta f} = \frac{100}{12,5} = 8$$

$$f_0 = \frac{1}{2\pi\sqrt{LC}} \Rightarrow L = \frac{1}{(2\pi f_0)^2 C} = \frac{1}{(2\pi \cdot 100 \cdot 10^3)^2 \cdot 25 \cdot 10^{-9}} = 0,1 \text{ mH}$$

Exempel, serieresonanskrets

$$C = 25 \text{ nF}$$

$$f_0 = 100 \text{ kHz}$$

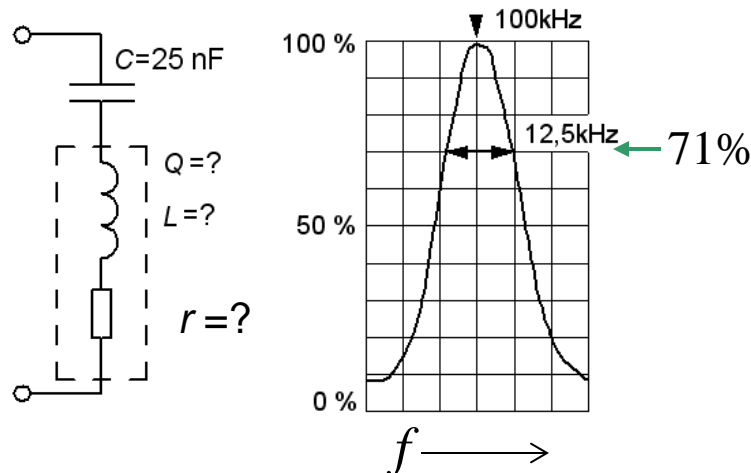
$$BW = \Delta f = 12,5 \text{ kHz}$$

$$Q = ? \quad L = ? \quad r = ?$$

$$Q = \frac{f_0}{\Delta f} = \frac{100}{12,5} = 8$$

$$f_0 = \frac{1}{2\pi\sqrt{LC}} \Rightarrow L = \frac{1}{(2\pi f_0)^2 C} = \frac{1}{(2\pi \cdot 100 \cdot 10^3)^2 \cdot 25 \cdot 10^{-9}} = 0,1 \text{ mH}$$

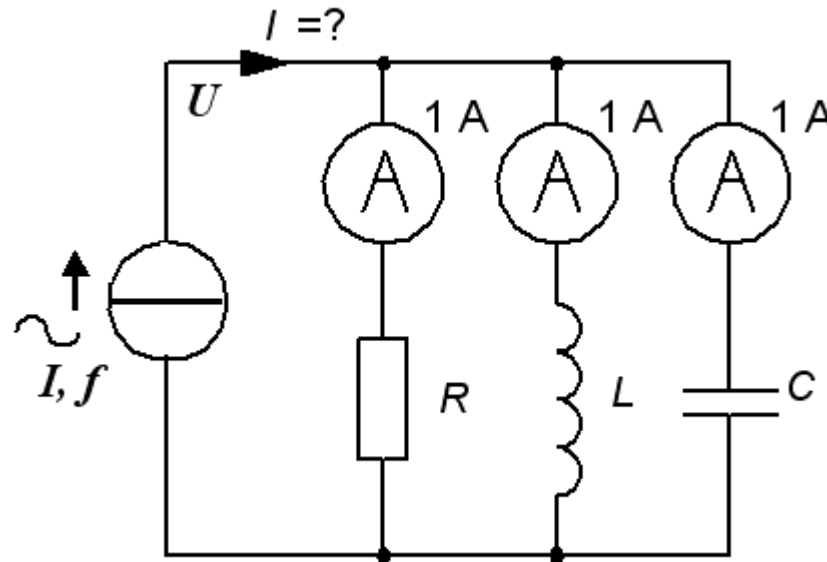
$$Q = \frac{X_L}{r} = \frac{2\pi f_0 \cdot L}{r} \Rightarrow r = \frac{2\pi f_0 \cdot L}{Q} = \frac{2\pi \cdot 100 \cdot 10^3 \cdot 0,1 \cdot 10^{-3}}{8} \approx 8 \Omega$$

William Sandqvist william@kth.se

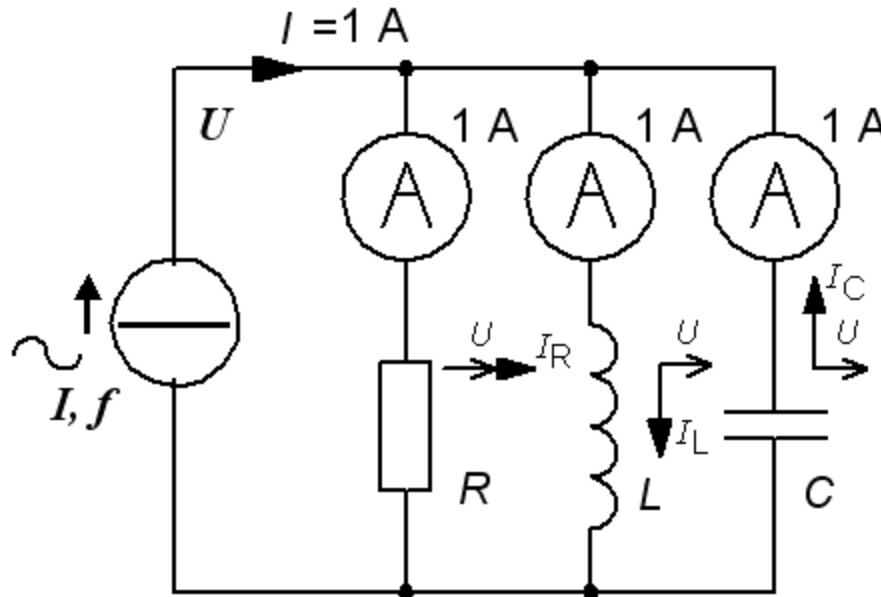
Hur stor är I ? (13.2)

De tre amperemetrarna visar samma, 1 A, hur stor är då den matande växelströmmen I ? (*Varning, kuggfråga*)

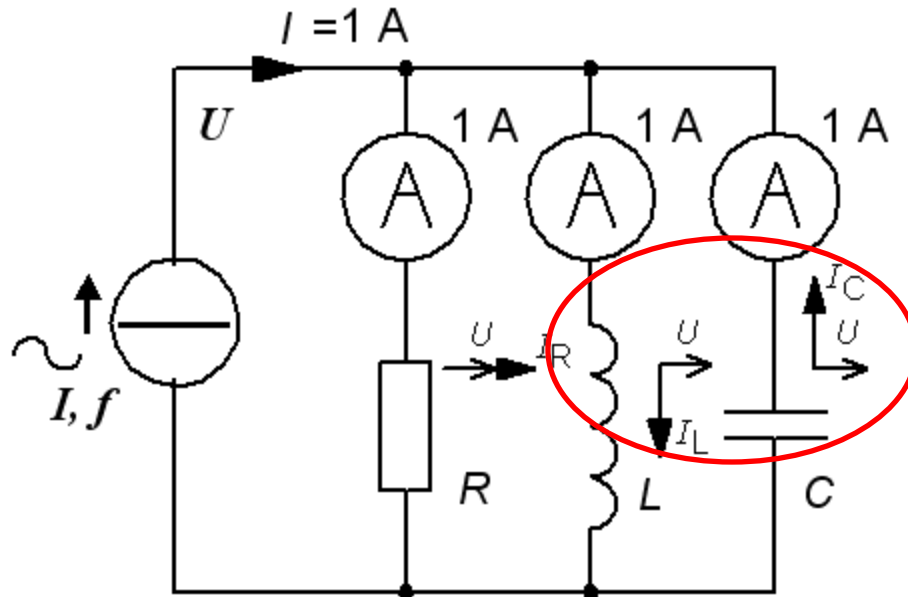
Hur stor är I ? (13.2)

De tre amperemetrarna visar samma, 1 A, hur stor är då den matande växelströmmen I ? (*Varning, kuggfråga*)

Hur stor är I ? (13.2)

De tre amperemetrarna visar samma, 1 A, hur stor är då den matande växelströmmen I ? (Varning, kuggfråga)

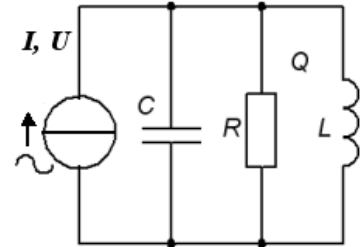

I_L och I_C blir en **cirkulerande ström** frikopplad från I_R . I_L , I_C kan vara *många gånger större* än det matande nätets ström $I = I_R$. Detta är parallellresonans.

Ideal parallellresonanskrets

$$\underline{Z} = R \parallel L \parallel C = \frac{1}{\frac{1}{R} + \frac{1}{j\omega L} + j\omega C} = \frac{1}{\frac{1}{R} + j\left(\omega C - \frac{1}{\omega L}\right)}$$

$= 0$

Resonansfrekvensen får precis *samma* uttryck som för serieresonanskretsen, men för övrigt har kretsen **omvänd karaktär**, IND vid låga frekvenser och KAP vid höga. Vid resonans är impedansen reell = R .

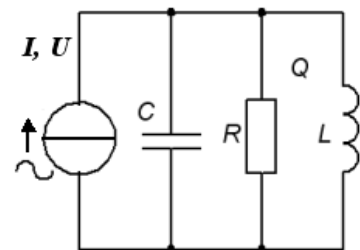
$$f_0 = \frac{1}{2\pi\sqrt{LC}}$$

Ideal parallellresonanskrets

$$\underline{Z} = R \parallel L \parallel C = \frac{1}{\frac{1}{R} + \frac{1}{j\omega L} + j\omega C} = \frac{1}{\frac{1}{R} + j\left(\omega C - \frac{1}{\omega L}\right)}$$

$= 0$

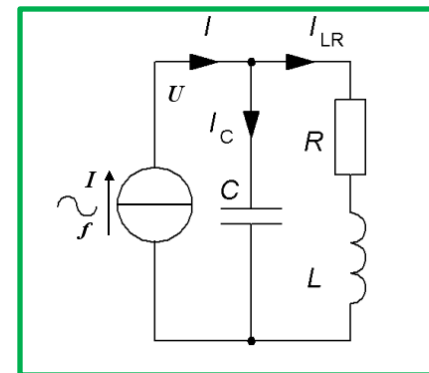

Resonansfrekvensen får precis *samma* uttryck som för serieresonanskretsen, men för övrigt har kretsen **omvänd karaktär**, IND vid låga frekvenser och KAP vid höga. Vid resonans är impedansen reell = R .

$$f_0 = \frac{1}{2\pi\sqrt{LC}}$$

- **Verklig parallellresonanskrets**

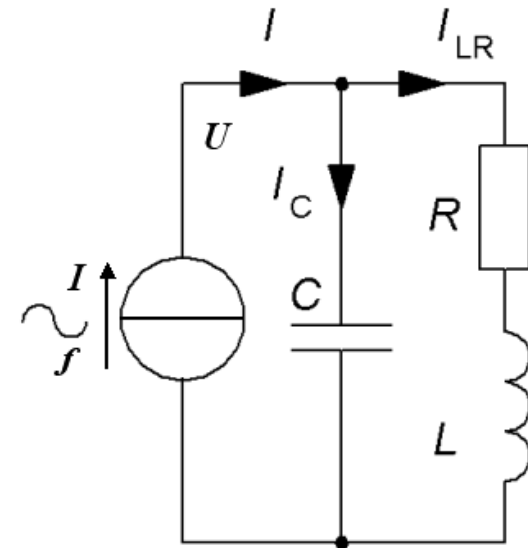
Verkliga parallellresonanskretsar har en serieresistans inuti spolen. Beräkningarna blir betydligt mer komplicerade och resonansfrekvensen kommer också att avvika något från vår formel.

William Sandqvist william@kth.se

Exempel, verklig krets (13.3)

$$\begin{aligned}\underline{I} &= \underline{I}_C + \underline{I}_{LR} = \frac{U}{\frac{1}{j\omega C}} + \frac{U}{r + j\omega L} \cdot \frac{(r - j\omega L)}{(r - j\omega L)} = U \cdot \left(j\omega C + \frac{r - j\omega L}{r^2 + (\omega L)^2} \right) = \\ &= U \cdot \left(\frac{r}{r^2 + (\omega L)^2} + j \left(\omega C - \frac{\omega L}{r^2 + (\omega L)^2} \right) \right) \\ &\qquad\qquad\qquad = 0\end{aligned}$$

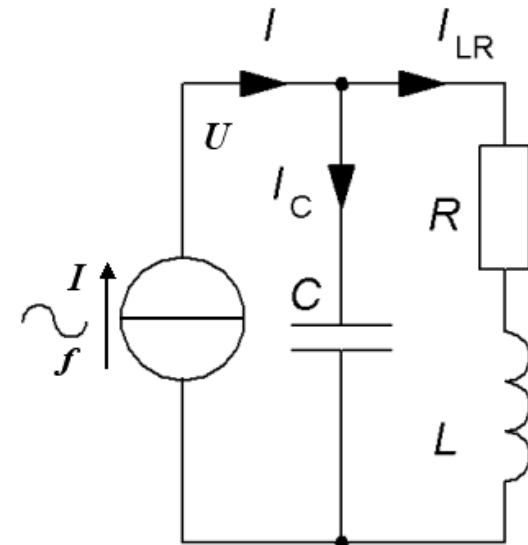

Exempel, verklig krets (13.3)

$$\underline{I} = \underline{I}_C + \underline{I}_{LR} = \frac{U}{\frac{1}{j\omega C}} + \frac{U}{r + j\omega L} \cdot \frac{(r - j\omega L)}{(r - j\omega L)} = U \cdot \left(j\omega C + \frac{r - j\omega L}{r^2 + (\omega L)^2} \right) =$$

$$= U \cdot \left(\frac{r}{r^2 + (\omega L)^2} + j \left(\omega C - \frac{\omega L}{r^2 + (\omega L)^2} \right) \right)$$

$= 0$

$$\omega_0 C = \frac{\omega_0 L}{r^2 + (\omega_0 L)^2} \Rightarrow \omega_0^2 = \frac{1}{LC} - \frac{r^2}{L^2} \quad \omega_0 = 2\pi f \Rightarrow f_0 = \frac{1}{2\pi} \sqrt{\left(\frac{1}{LC} - \frac{r^2}{L^2} \right)}$$

William Sandqvist william@kth.se

Metalldetektorn

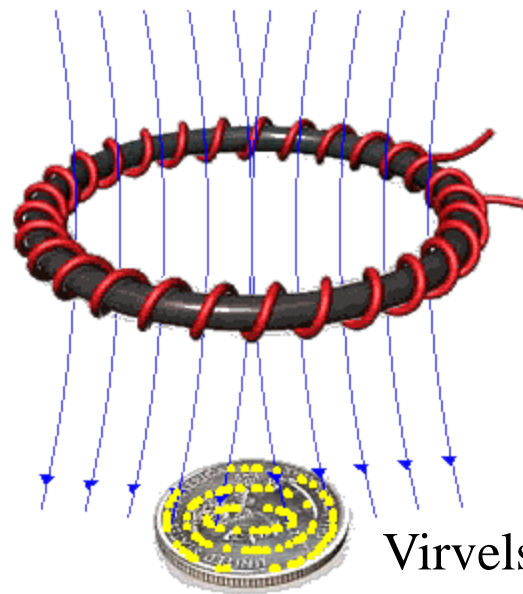
$$f_0 = \frac{1}{2\pi} \sqrt{\left(\frac{1}{LC} - \frac{r^2}{L^2} \right)}$$

Alla "förluster" (även virvelströmsförluster i alla slags metaller) sammanfattas av symbolen r !

Järnföremål påverkar magnetfältet och därmed även L !

Parallellresonansfrekvensen påverkas av spolens förluster. Så kan gömda skatter hittas!

Virvelströmsförluster

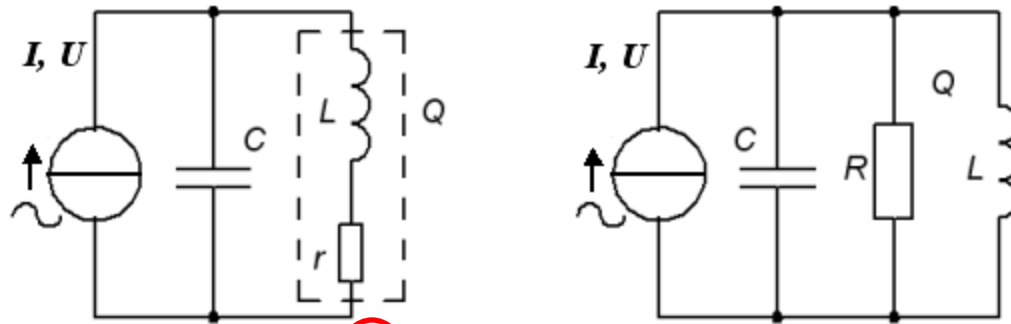
William Sandqvist william@kth.se

Serie- eller Parallellresistor

Vid handräkning brukar man för enkelhets skull använda formeln för den ideala resonanskretsen. Vid högt Q och nära resonansfrekvensen f_0 blir avvikelserna obetydliga.

Överslagsmässigt (vid $Q > 10$) är de två kretsarna ”utbytbara”.

$$\omega_0 \approx \frac{1}{\sqrt{LC}}$$

Alternativ
definition av Q
med R_p

$$Q = \frac{\omega_0 L}{r_s} = \frac{R_p}{\omega_0 L} \Rightarrow R_p = Q^2 \cdot r_s$$

(Gäller approximativt för $Q > 10$)

Exempel, parallellkrets

Parallellkrets.

$$C = 25 \text{ nF}$$

$$f_0 = 100 \text{ kHz}$$

$$BW = 1250 \text{ Hz}$$

$$L = ? \quad r = ?$$

Exempel, parallellkrets

Parallellkrets.

$$C = 25 \text{ nF}$$

$$f_0 = 100 \text{ kHz}$$

$$BW = 1250 \text{ Hz}$$

$$L = ? \quad r = ?$$

$$Q = \frac{f_0}{\Delta f} = \frac{100 \cdot 10^3}{1250} = 80$$

Exempel, parallellkrets

Parallellkrets.

$$C = 25 \text{ nF}$$

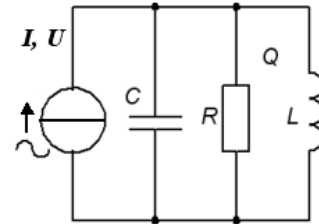
$$f_0 = 100 \text{ kHz}$$

$$BW = 1250 \text{ Hz}$$

$$L = ? \quad r = ?$$

$$Q = \frac{f_0}{\Delta f} = \frac{100 \cdot 10^3}{1250} = 80$$

$80 > 10$ vilket motiverar
räkning med den ideala
modellen.

Exempel, parallellkrets

Parallellkrets.

$$C = 25 \text{ nF}$$

$$f_0 = 100 \text{ kHz}$$

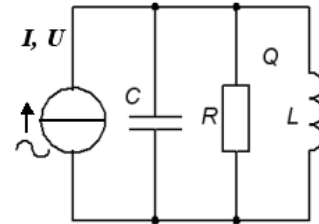
$$BW = 1250 \text{ Hz}$$

$$L = ? \quad r = ?$$

$$Q = \frac{f_0}{\Delta f} = \frac{100 \cdot 10^3}{1250} = 80$$

80 > 10 vilket motiverar
räkning med den ideala
modellen.

$$f_0 = \frac{1}{2\pi\sqrt{LC}} \Rightarrow L = \frac{1}{(2\pi f_0)^2 C} = \frac{1}{(2\pi \cdot 100 \cdot 10^3)^2 \cdot 25 \cdot 10^{-9}} = 0,1 \text{ mH}$$

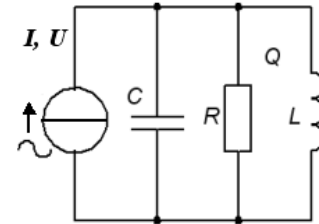
Exempel, parallellkrets

Parallellkrets.

$$C = 25 \text{ nF}$$

$$f_0 = 100 \text{ kHz}$$

$$BW = 1250 \text{ Hz}$$

$$L = ? \quad r = ?$$

$$Q = \frac{f_0}{\Delta f} = \frac{100 \cdot 10^3}{1250} = 80$$

80 > 10 vilket motiverar
räkning med den ideala
modellen.

$$f_0 = \frac{1}{2\pi\sqrt{LC}} \Rightarrow L = \frac{1}{(2\pi f_0)^2 C} = \frac{1}{(2\pi \cdot 100 \cdot 10^3)^2 \cdot 25 \cdot 10^{-9}} = 0,1 \text{ mH}$$

$$Q = \frac{R_p}{X_L} = \frac{R_p}{2\pi f_0 \cdot L} \Rightarrow R_p = 2\pi f_0 \cdot L \cdot Q = 2\pi \cdot 100 \cdot 10^3 \cdot 0,1 \cdot 10^{-3} \cdot 80 \approx 5027 \Omega$$

Exempel, parallellkrets

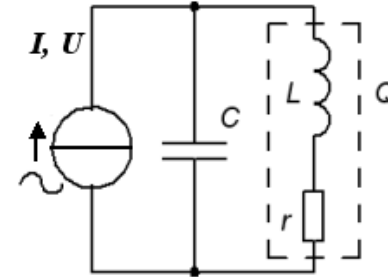
Parallellkrets.

$$C = 25 \text{ nF}$$

$$f_0 = 100 \text{ kHz}$$

$$BW = 1250 \text{ Hz}$$

Svara med serieresistor!

$$L = ? \quad r = ?$$

$$Q = \frac{f_0}{\Delta f} = \frac{100 \cdot 10^3}{1250} = 80$$

80 > 10 vilket motiverar
räkning med den ideala
modellen.

$$f_0 = \frac{1}{2\pi\sqrt{LC}} \Rightarrow L = \frac{1}{(2\pi f_0)^2 C} = \frac{1}{(2\pi \cdot 100 \cdot 10^3)^2 \cdot 25 \cdot 10^{-9}} = 0,1 \text{ mH}$$

$$Q = \frac{R_P}{X_L} = \frac{R_P}{2\pi f_0 \cdot L} \Rightarrow R_P = 2\pi f_0 \cdot L \cdot Q = 2\pi \cdot 100 \cdot 10^3 \cdot 0,1 \cdot 10^{-3} \cdot 80 \approx 5027 \Omega$$

$$r_s = \frac{1}{Q^2} R_P = \frac{1}{80^2} 5027 \approx 0,8 \Omega$$

Exempel, parallellkrets

Parallellkrets.

$$C = 25 \text{ nF}$$

$$f_0 = 100 \text{ kHz}$$

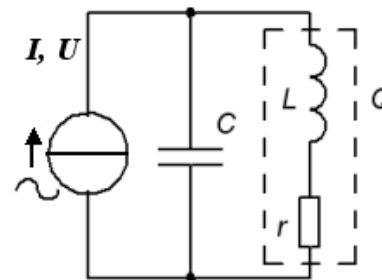
$$BW = 1250 \text{ Hz}$$

$$L = ? \quad r = ?$$

$$Q = \frac{f_0}{\Delta f} = \frac{100 \cdot 10^3}{1250} = 80$$

Svara med serieresistor!

80 > 10 vilket motiverar räkning med den ideala modellen.

$$f_0 = \frac{1}{2\pi\sqrt{LC}} \Rightarrow L = \frac{1}{(2\pi f_0)^2 C} = \frac{1}{(2\pi \cdot 100 \cdot 10^3)^2 \cdot 25 \cdot 10^{-9}} = 0,1 \text{ mH}$$

$$Q = \frac{R_P}{X_L} = \frac{R_P}{2\pi f_0 \cdot L} \Rightarrow R_P = 2\pi f_0 \cdot L \cdot Q = 2\pi \cdot 100 \cdot 10^3 \cdot 0,1 \cdot 10^{-3} \cdot 80 \approx 5027 \Omega$$

$$r_s = \frac{1}{Q^2} R_P = \frac{1}{80^2} 5027 \approx 0,8 \Omega$$

Tur att vi *inte* behövde använda denna formel $f_0 = \frac{1}{2\pi \sqrt{\left(\frac{1}{LC} - \frac{r^2}{L^2}\right)}}$ för att beräkna L

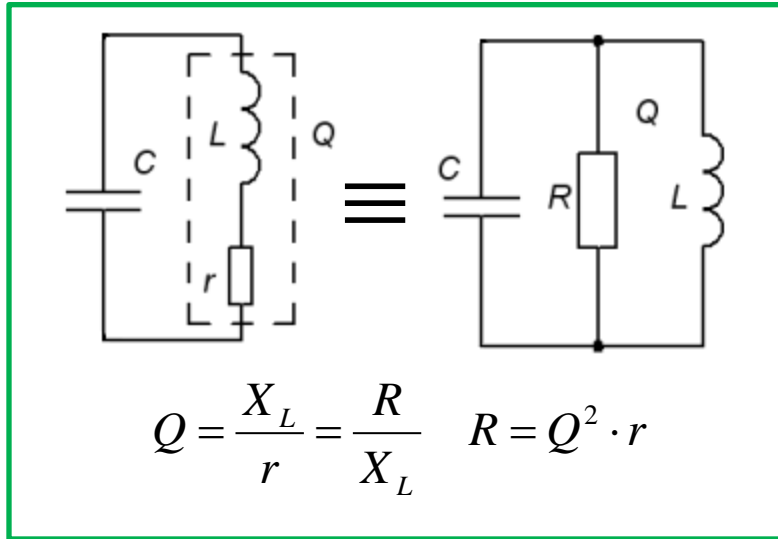

Numera finns det beräkningshjälp

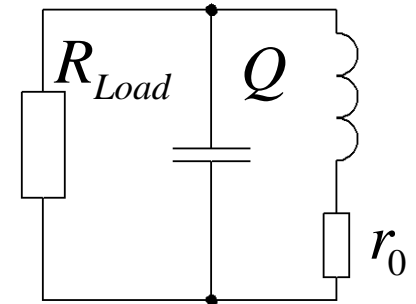
$$\begin{aligned} L &= \frac{\sqrt{1 - 16\pi^2 C^2 f_0^2 r^2} + 1}{8\pi^2 C f_0^2} = \\ &= \frac{\sqrt{1 - 16\pi^2 (25 \cdot 10^{-9})^2 \cdot (100 \cdot 10^3)^2 \cdot 0,8^2} + 1}{8\pi^2 \cdot 25 \cdot 10^{-9} \cdot (100 \cdot 10^3)^2} = 0,1 \text{ mH} \end{aligned}$$

William Sandqvist william@kth.se

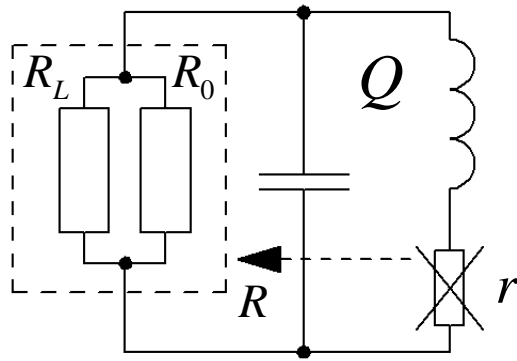
Belastad resonanskrets

Vanligt med belastad resonanskrets!

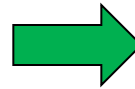

Ska den belastade resonanskretsen kunna få Q behöver man utgå ifrån en spole med mycket bättre obelastat Q -värde, Q_0 !

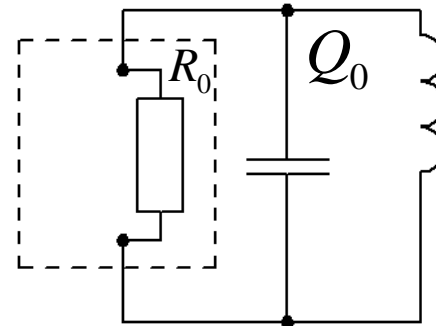

$$R_L \parallel R_0 = R$$

$$R = Q^2 \cdot r$$

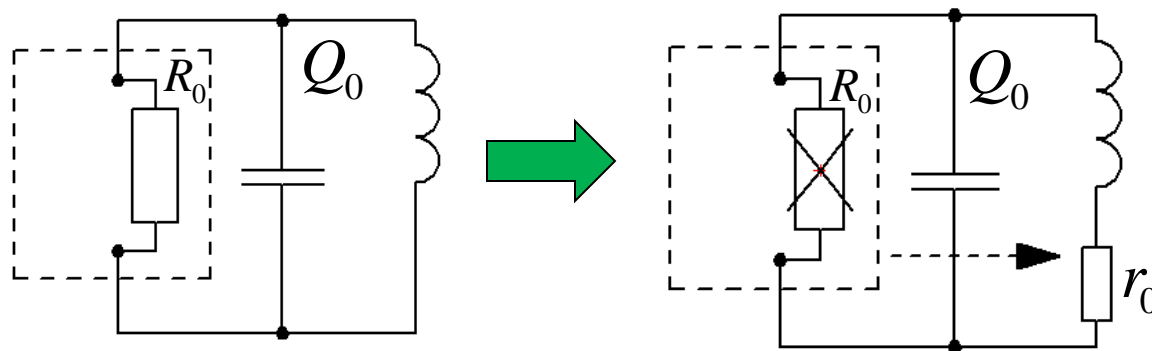

- Q_0 obelastat Q -värde

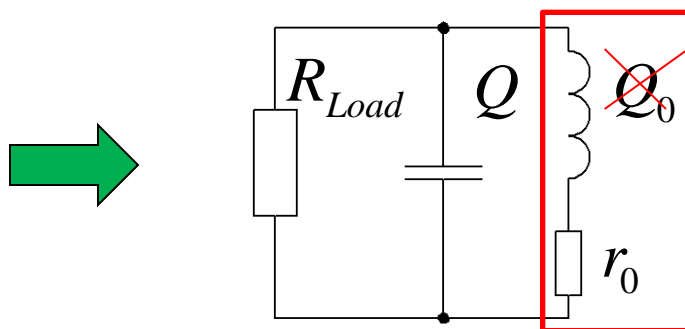
$$Q_0 = \frac{R_0}{X_L} > Q$$

Belastad resonanskrets

$$r_0 = \frac{R_0}{Q_0^2}$$

Det behövs en spole med r_0 och Q_0 !

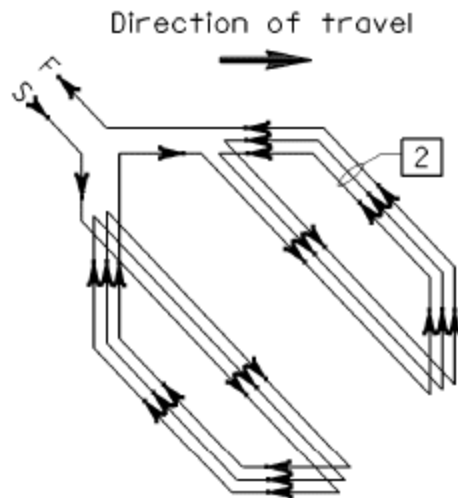
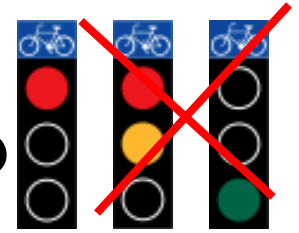
- När kretsen sedan belastas med R_{Load} förändras Q -värdet från Q_0 till Q !

William Sandqvist william@kth.se

Den induktiva givaren är en stryktålig givartyp som finns i många utföranden.

Cyklister som begär grönt?

Induktiv sensor
för cykel

*Sorry! Sensorn
fungerar inte
för **alla** cyklar?*

William Sandqvist william@kth.se

